

TÍÐARGREIN

YAR ØR SÍTT ÚRSLIT



Á fundi við Puigdemont, stjórnarleiðara, og Romeva, uttanríkisráðharra, í mars í ár. Vit kunnu læra spaniolar og catalanar eina rúgvu, tí fingi teir eina skipan sum okkara, var eingin trupulleiki. Nú er vandi fyri harðskapi

Vantandi legitimitetur

Vanliga verður sagt, at staturin er tann, sum hevur monopolið uppá at nýta harðskap í einum samfelag. Sum hevur ræði á lögreglu og hervaldi. Tað er rætt – og í einum diktaturi er tað eisini nóg mikið. Men í einum fólkaræði má staturin eisini hava stuðul frá fólkinum. Tað, vit nevna politiskan legitimitet.

Hóast spanski staturin hevur monopol uppá at nýta harðskap í Catalonia – sum vit sóu tá veljarar blivu bardir undir fólkaatkvøðuni 1. oktober – so stendur verri til við politiska legitimitetinum. Støðugt fleiri halda, at monopolið uppá at fremja harðskap er á skeivum hondum. Og at nýta harðskap í einum landi, har fólk ikki halda

teg hava rætt at nýta harðskap er vandamikið – hóast tú, reint juridiskt, hevur rætt til tað.

Spanski forsætisráðharrin, Mariano Rajoy, visir aftur og aftur til grundlógina. Hana heldur hann seg til, tí hon gevur honum lógarheimild – legalitet – til tann harða politikkin.

Grundlógin gevur Rajoy jurid-

iskan legalitet – men ikki politiskan legitimitet. Og jú meira hann brúkar grundlógina móti catalanarum, jú meira máar hann støði undan hesum legitimiteti. Fólk halda snøgt sagt ikki, at hann hevur politiskan rætt til tað, hóast hann juridiskt sæð hevur loyvi til tað.

Tá Guardia Civil bukaði catalanskar veljarar 1. oktober, bukaðu teir í politiskari merking legitimitetin hjá spanska statinum í Catalonia.

Tað syndarliga er, at “eldurin” nú hevur breitt seg so nógv, at stjórnin í Madrid illa kann gera annað enn fara harðliga fram fyri at vinna tamarhaldið aftur. Og tað kann gerast ein vanlukka, tí trýst elvir sum kunnugt mótrýst...

Tað er kanska gott fyri stuðulin til PP í Spania. Tað er kanska gott fyri stuðulin til catalansku loysingarflokkarnar. Men er syndarligt fyri øll onnur.

Politikkur heldur enn jura

Í ríkjum har tað bert er ein tjóð, fær monopolið at nýta harðskap ofta legitimitet av sær sjálvum. Men í ríkjum við fleiri tjóðum, má sonevnda “miðveldið” alla tíðina hugsa um, at øll mugu kenna ríkið sum sítt ríki.

Í okkara ríkisfelagsskapi eru triggjar tjóðir. Og hóast stórar munir, kunnu vit læra av tí, sum nú hendir á iberisku hálvoygni.

Sum Spania hevur Danmark eina grundlóg, sum er galdandi í øllum ríkinum. Men føroyingar hava aldrin viðtikið grundlógina sum sína egnu. Tí er hennara legitimitetur ikki so sterkur millum allar føroyingar.

Stundum hevur danska stjórnin sett grundlógina – legalitetin – upp móti sterkum føroyskum ynskum um meiri sjálvræði. “Hetta ber ikki til sambært grundlógini”, hevur verið sagt. Tað hevur havt við sær stríð, sum at kalla altíð eru endað við, at føroyingar hava fingið tað, teir vildu hava.

Oftast er henda menning kortini hend í góðum samstarvi millum partarnar. Og soleiðis hava vit fingið eitt føroyskt samfelag, hvørs sjálvræði er sera stórt. Tey flestu halda ikki, at andsøgn er millum felagsskapin og sjálvræðið. Heldur er tað so, at tey treytað hvørt annað.

Hetta hevur borið til, hóast eingin heimild hevur verið fyri tí í grundlógini. At Føroyar hava fingið egið parlament, eina skattaskipan

og egin viðurskipti við onnur lond hevur hinvegin væl og virðiliga sprongt grundlógarrinnar karmar.

Lógarstýrið – legaliteturin – er altso sett til viks. Afturfyri er politiska undirtøkan fyri skipanini – legitimiteturin – vorðin sterkari. Og viðurskiptini millum Føroyar og Danmark kundi illa verið betri.

Føroysk stjórnarskipan

Alt byggir kortini ov nógv á politiska vælvild – og tað er ikki ein trygg grund.

Næsta stig í menningini er tí, at Føroyar fáa egna stjórnarskipan, har vit áseta hvørji rættindi tann einstaki hevur móttvegis myndugleikunum, og hvørji rættindi Føroyar hava í mun til Danmark.

Um danska stjórnin hevði gjørt sum sponsku nationalistarnir, hevði hon lættliga kunnað funnið viðurskipti í Føroyum, sum ikki eru í samsvari við dansku grundlógina. Og við støði í tí kundi hon kravt, at lögtingið misti næstan allar sínar heimildir.

Hon kundi eisini sagt – um hon hevði ringan vilja – at uppskotið til føroyska stjórnarskipan ikki er í samsvari við grundlógina.

Men tummilfingurin hjá stjórnini peikar uppeftir. Tí hon skilir, at brúkar hon grundlógina til at steðga føroyskari menning, viknar undirtøkan fyri felagsskapinum. Hon kann vinna juridiskt – men so er hon dømd at tapa politiskt.

Stjórnin hjá Løkke Rasmussen skilir, at um føroyingar viðtaka egna stjórnarskipan innan ríkisfelagsskapsins víðu karmar, so er tað ikki bara fólkaræðið í Føroyum, sum verður sterkari. Jú meira Føroyar kunnu mennast innan karmarnar – jú minni verður trýstið á karmarnar. Jú sterkari Føroyar verða, jú meira javnbjóðis – og harvið betri – verða viðurskiptini millum Føroyar og Danmark.

Í spania satsa tey uppá legalitin. Tað syndarliga úrslitið er givið.

Um vit halda fram at satsa uppá legitimitetin, verður tað góða úrslitið eisini givið. Tí kunnu onnur læra nakað av.